

ברכות השחר – מפגש שני

- קראו את ברכות השחר (לא כולל את ברכות "שלא עשני" ו"המעביר ויהי רצון" שיובאו בהמשך) – אפשר בגמרא ואפשר לקרוא בסידור – אם קוראים בסידור כדאי לתאר את מה שמופיע בגמרא שזה סדר הקימה.
- מה עניינם של ברכות השחר? הברכות הללו נראות על דברים מאוד רגילים ופשוטים – מה העניין של הברכה עליהם?
- אפשר להגיע לדיון רחב יותר על עניינם של הברכות בכלל - מה המטרה, למה תקנו ברכות.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לִשְׁכֹּנֵי בֵּינָה לְהִבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, פּוֹקֵחַ עֵוְרִים:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מְתִיר אֲסוּרִים:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, זוֹקֵף כְּפוּפִים:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, רוֹקֵעַ הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שׁוֹעֵשׂ לִי כָּל צָרָתִי:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּכִּין מִצַּעַדֵי גִבּוֹר:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה:

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַנּוֹתֵן לִיעָף כֹּחַ:

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who gives the heart understanding to distinguish day from night.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who gives sight to the blind.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who sets captives free.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who raises those bowed down.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who clothes the naked.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who spreads the earth above the waters.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who has provided me with all I need.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who makes firm the steps of man.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who girds Israel with strength.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who crowns Israel with glory.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who gives strength to the weary.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס ע"ב:

כי שמע קול תרנגולא לימא: "ברוך אֲשֶׁר נָתַן לְשֹׁכְוֵי בֵּינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה". כי פתח עיניו לימא: "ברוך פוקח עֵינָיו". כי תריץ ויתייב לימא: "ברוך מתיר אֲסוּרִים". כי לביש לימא: "ברוך מלביש ערומים". כי זקיף לימא: "ברוך זוקף כפופים". כי נחית לארעא לימא: "ברוך רוקע הארץ על המים". כי מסגי לימא: "ברוך המכין מצעדי גבר". כי סיים מסאניה לימא: "ברוך שעשה לי כל צרכי". כי אסר המייניה לימא: "ברוך אוזר ישראל בגבורה". כי פריס סודרא על רישיה לימא: "ברוך עוטר ישראל בתפארה".

ביאור שטיינזלץ שם:

כי שמע [כאשר שומע] את קול תרנגולא [התרנגול], לימא [יאמר]: "ברוך... אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה". כי פתח עיניו [כאשר פותח את עיניו] לימא [יאמר]: "ברוך... פוקח עורים". כי תריץ ויתייב [כאשר מתיישר ויושב] לימא [יאמר]: "ברוך... מתיר אסורים". כי לביש [כאשר מתלבש] לימא [יאמר]: "ברוך... מלביש ערומים" (כי היו רגילים לישון בלי לבוש). כי זקיף [כאשר מזדקף] לימא [יאמר]: "ברוך... זוקף כפופים". כי נחית לארעא [כאשר יורד לארץ] מן המיטה לימא [יאמר]: "ברוך... רוקע הארץ על המים", כהודאה על שיש מתחת לרגליו קרקע יציבה לדרוך עליה. כי מסגי [כאשר הולך] לימא [יאמר]: "ברוך... המכין מצעדי גבר". כי סיים מסאניה [כאשר נועל את נעליו] לימא [יאמר]: "ברוך... שעשה לי כל צרכי", שהנעליים הן תוספת הכרחית לצרכי האדם. כי אסר המייניה [כאשר חוגר את חגורתו] לימא [יאמר]: "ברוך... אוזר ישראל בגבורה". כי פריס סודרא על רישיה [כאשר פורש את הסודר על ראשו] לימא [יאמר]: "ברוך... עוטר ישראל בתפארה".

Upon hearing the sound of the rooster, one should recite: Blessed...Who gave the heart [sekhvi] understanding to distinguish between day and night. Upon opening his eyes, one should recite: Blessed...Who gives sight to the blind. Upon sitting up straight, one should recite: Blessed...Who sets captives free. Upon

dressing, one should recite: Blessed...Who clothes the naked, as they would sleep unclothed. **Upon standing up straight, one should recite: Blessed...Who raises those bowed down.** **Upon descending from one's bed to the ground, one should recite: Blessed...Who spreads the earth above the waters**, in thanksgiving for the creation of solid ground upon which to walk. **Upon walking, one should recite: Blessed...Who makes firm the steps of man.** **Upon putting on his shoes, one should recite: Blessed...Who has provided me with all I need**, as shoes are a basic necessity. **Upon putting on his belt, one should recite: Blessed...Who girds Israel with strength.** **Upon spreading a shawl upon his head, one should recite: Blessed...Who crowns Israel with glory.**

מתוך ביאור לסידור (שעתיד לצאת לאור) של הרב עדין שטיינזלץ:

ברכות השחר

ברכות שבח העוסקות בדברים מורגלים ויומיומיים – היקיצה והקימה, ההליכה ויכולת התנועה, הראייה ולבישת הבגדים וכיוצא באלה. מטרתן של הברכות הללו היא, בעצם, לקטוע את ההרגל של החיים, על ידי השבת המודעות לכך שמה שנראה בעינינו כפשוט וסתמי איננו מפסיק להיות מפליא ומרתק. למעשה, עניין של כל הברכות הנאמרות במשך היום היא, להוציא את חווית הסתמיות שבחיי האדם. הברכות, בעצם אמירתן, נועדו להעיר את האדם לחשוב ולשים לב שיש משמעות וייחוד לכל יום ויום ולכל רגע ורגע.

❖ להעשרה: "הנותן לשכוי בינה להבין בין יום ובין לילה"

בפשטות ברכה זו נאמרת על 'בינתו' של התרנגול – הוא השכוי, שבאופן מופלא, קורא בשעות קבועות, סמוך לעלות שחר, ובזמנים עברו שימש כמעורר האדם משנתו. הביטוי 'שכוי' מתפרש גם באופן אחר, ככינוי ללב, ליכולת של האדם להבין ולהבחין בין דברים שונים. כוונת הברכה נעשית שונה, היא לא אמורה כלפי התרנגול שהעיר את האדם משנתו אלא הודאה על חזרת התודעה, המתרחשת בשעת היקיצה.

ברכות שלא עשני:

- קראו את הברכות הללו בנחת.

- הנושא של הברכות הללו עלול לגעת בנקודות רגישות, לא נראה לי שזו סיבה לוותר עליהם חלילה, אבל כן כדאי לחשוב ולהכין לפני הלימוד איך להסביר את הקטעים הללו באופן שיישמע ויתקבל על לב.
- שלשת הברכות הללו לא נמצאות בגמרא שקראנו לפני כן, למה הוסיפו אותן או בנוסח אחר איך הן קשורות לתפילה?
- מה זה שלא עשני – למה שלילי, אפשר חיובי – שעשני (כידוע שככה כתוב בסידורים קונסרבטיבים).

בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עָשִׂנִי גוֹי/גוֹיָה:

בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שְׁלֹא עָשִׂנִי עֶבֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם,

גברים אומרים: שְׁלֹא עָשִׂנִי אִשָּׁה: / נשים אומרות: שְׁעָשִׂנִי כְרָצוֹנוֹ:

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who has not made me a heathen.

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who has not made me a slave.

Blessed are You, Lord our God King of the universe,

Men: who has not made me a woman

Women: who has made me according to His will.

מתוך ביאור לסידור (שעתיד לצאת לאור) של הרב עדין שטיינזלץ:

לברכות השייכות לסדר הקימה צורפו שלש ברכות שבח והודאה הנוגעות למעמדו ומצבו של המברך: "שלא עשני גוי", שהגוי לא נבחר להיות לעם ה' ואיננו מחוייב בקיום המצוות; "שלא עשני עבד", שמלבד היותו משועבד לאחרים, העבד איננו חייב בכל המצוות ואף לא זכה בקדושת ישראל; גברים מברכים "שלא עשני אשה", שאשה איננה מחוייבת בכל המצוות כגבר, ובנוסף, קיימים בחייה קשיים שאינם שייכים לגבר, והגדולים שבהם: צער הנידה, ההריון והלידה.

נשים מברכות "שעשני כרצוני". בניגוד לברכות הקודמות המנוסחות בלשון שלילה, יופייה של ברכה זו היא באמירתה החיובית: הודאה לה' שהאופן בה הוא עשה אותה, הוא המושלם והטוב ביותר שיכולה היתה להיברא.

"המעביר שנה מעיני" "ויהי רצון"

- אם יש לכם זמן, קראו את הברכה והבקשה שאחריה ונסו להבינם.

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי. ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתרגילנו בתורתך, ותדביקנו במצותיך, ואל תביאנו לא לידי חטא, ולא לידי עברה ועון, ולא לידי נסיון, ולא לידי בזיון, ולא ישלוט בנו יצר הרע, והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע, ודבקנו ביצר טוב ובמעשים טובים, וכך את יצרנו להשתעבד לך, ותננו היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלנו חסדים טובים: ברוך אתה ה' הגומל חסדים טובים לעמו ישראל:

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתצילני היום ובכל יום, מעי פנים ומעזות פנים. מאדם רע, ומחבר רע, ומפגע רע ומשטן המשחית. מדין קשה, ומבעל דין קשה. בין שהוא בן ברית ובין שאינו בן ברית:

Blessed are You, Lord our God, King of the Universe, who removes sleep from my eyes and slumber from my eyelids. And may it be Your will, Lord our God and God of our ancestors, to make us familiar with Your Torah, and make us attached to Your commandments. Lead us not into sin, transgression, iniquity, temptation or disgrace. Let not the evil inclination dominate us. Keep us far from a bad person and a bad companion. Cause us to cling to the good inclination and to good deeds and bend our inclination to submit to You. Grant us, this day and every day, grace, loving-kindness and compassion in Your eyes and in the eyes of all who see us, and bestow loving-kindness upon us. Blessed are You, Lord, who bestows loving-kindness upon His people Israel.

May it be Your will, Lord our God and God of our ancestors, to deliver me today and every day, from the arrogant and from arrogance, from a bad person, a bad companion, a bad neighbor, a bad mishap, a destructive adversary, a harsh trial and a harsh opponent, whether or not he is a son of the covenant [a Jew].

מתוך ביאור לסידור (שעתיד לצאת לאור) של הרב עדין שטיינזלץ:

הברכה האחרונה משלבת את שמחתו של האדם על שהוא ער ("המעביר שנה מעיני") עם תפילה ובקשה שיעבור היום מתוך קשר עם הקדוש ברוך הוא ומבלי לסטות מדרך האמת ("ויהי רצון"). הבקשות הן בפרטות: שה' יעזור לנו להיות מתמידים ובקיאים בלימוד התורה

ודבוקים במצוות, על-ידי-כך שיתן לנו תנאים טובים כבריאות, זמן ומנוחת הנפש שיקלו עלינו לעסוק בתורה ומצוות. ומאידך, שלא נגיע במשך היום למצבים העלולים לגרום לנו להיכשל בחטאים, ובכללם, שה' יסייע לנו להתרחק מחברה העלולה להשפיע עלינו לרעה. ולסיכום הבקשה, שנמצא חן בעיני ה' ובני האדם.

"יהי רצון שתצילנו"

לעומת הבקשה הקודמת שהעיקר בה הוא הרצון להיות מושלם בעיני ה' מן הבחינה הרוחנית והנפשית, בקשה זו עיקרה היא ההינצלות מהיזקים אנושיים-ארציים יותר. בבקשה מפורטים רשימה של פגעים שקשה מאוד להימנע מהם. כל אדם ולא משנה גדולתו וכבודו, עלול להיפגע מאנשים המעוניינים להעליב אותו, להתחצף אליו או להרע לו בכל אופן אחר. לכן חשובה התחינה לפני תחילת יום המעשה, שלא יגיעו אלינו כל הדברים הרעים.